

Helsingin sosiaaliviraston johtava lakimies Tapio Rätty käsittelee palstalla sosiaalihuollon ajankohtaisia lakikysymyksiä.

Lakisivut tarjoavat juridista hyötytietoa sosiaalialan ammattilaisille.

Juristin nurkkaus -palstan lisäksi sivuilla julkaistaan muita sosiaalialan juristien kirjoituksia, lakiuutisia ja lakitiedon verkkopalvelujen esittelyjä.

Vireillä eduskunnassa -palstalle kootaan hallituksen lakiesityksiä.

Kerro meille, mitä aiheita toivot sivuilla käsiteltävän: palaute@sosiaaliturva.fi

Palstalla aiemmin julkaistuja kirjoituksia on koottu artikkelipankkiin: www.sosiaaliturva.fi > Artikkelipankki > Juridiikka

Uudessa lastensuojelulaisissa on madallettu lastensuojeluilmoitusten tekemisen kynnystä ja laajennettu ilmoitusvelvollisten piiriä. Eriksen on säädetty se, missä tilanteissa velvollisuutta ilmoituksen tekemiseen ei ole. Sen sijaan oikeus ilmoituksen tekemiseen on salassapitosäännöksistä riippumatta.

Kynnys tehdä lastensuojeluilmoitus on aiempaa matalampi

● Lastensuojeluilmoituksesta ja sen tekemisestä sekä kunnan velvollisuudesta ylläpitää erityistä lastensuojeluilmoitusrekisteriä on säädetty uuden lastensuojelulain 25 §:ssä.

Lastensuojeluviranomaisille itselleen on säädetty erityinen ilmoitusvelvollisuus silloin, kun lapsi muuttaa muun kunnan alueelle lastensuojelutarpeen selvityksen ollessa kesken tai lapsen ollessa muutoin lastensuojelun asiakkaana.

Lain 25 §:n 6 momentissa on erikseen säädetty ehdoton velvollisuus ilmoittaa poliisille säännöksessä tarkoitetuista lapseen kohdistuneista rikoksista. Salassapitosäännökset, luottamuksellinen asiakassuhde tai asiakkaan esittämä nimenomainen kielto eivät estä ilmoituksen tekemistä. Jos ilmoitusvelvollisuuskynnys ylittyy, ilmoitusvelvollinen taho ei voi harkita ilmoituksen tekemistä. Ilmoitus on näissä tilanteissa aina tehtävä.

Jos lastensuojeluilmoituksen perusteena olevat tiedot on saatu asiakassuhteesta, on asiakkaana olevia henkilöitä informoitava ilmoituksen tekemisestä ja sen sisällöstä. Asiakkaan informointi voidaan jättää tekemättä, jos asia on kiireellinen tai lain säännökset estävät sen.

Asiakkaan informointi voidaan jättää tekemättä myös silloin, jos lapsi on käyttänyt potilaslain tai sosiaalihuollon asiakaslain mukaista kielto-oikeuttaan tiedon luovuttamisesta hänen vanhemmilleen tai huoltajilleen.

Täysin eri asia on se, että ilmoituksen kohteena oleva henkilö voi saada tiedot ilmoittajasta ja ilmoituksen sisällöstä henkilötietolain mukaisen tarkastusoikeuden perusteella tai julkisuuslain tarkoittamana asianosaisena.

Ilmoitusvelvolliset

Ilmoitusvelvollisia ovat eräät viranomaistahot sekä viranomaisten palveluksessa työskentelevät henkilöt. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös luottamushenkilöitä.

Ilmoitusvelvollisten piiriä on laajennettu myös muihin kuin viranomaisasemassa oleviin tahoihin ja henkilöihin. Ilmoitusvelvollisuus koskee siten yksityisiä sosiaalipalvelujen ja terveydenhuollon palvelujen tuottajia sekä heidän palveluksessaan olevia. Se koskee myös yksityisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjiä ja näiden palveluksessa olevia henkilöitä.

Ilmoitusvelvollisia ovat myös koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat henkilöt, myös toimintaa ostopalvelusopimuksen perusteella harjoittavan yleishyödyllisen yhteisön palveluksessa tai toiminnassa mukana olevat henkilöt. Ilmoitusvelvollisuus on säädetty myös terveydenhuollon ammattihenkilöille.

Ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle on säädetty ne tiedot, jotka on saatu ripissä tai muussa sielunhoidossa. Rippisalaisuutta koskevat säännökset sisältyvät kirkkolain 5 luvun 2 §:ään sekä ortodoksisesta kirkosta annetun lain 110 §:ään. Rippisalaisuus koskee lähtökohtaisesti vain pappia sekä osin myös lehtorin virassa olevia henkilöitä.

Ilmoitusvelvollisia ovat siis esimerkiksi kaikki sosiaalihuollon viranhaltijat ja työntekijät riippumatta siitä, missä he työskentelevät. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös avioliittolaisa tarkoitettuja perheasioiden sovittelijoita. Jos kunnan sosiaalitoimi tai esimerkiksi seurakunta

järjestää perheasioiden sovittelua, sovittelijoilla on säännöksen tarkoittama ehdoton ilmoitusvelvollisuus.

Vaikka perheasioiden sovittelussa saadaankin luottamuksellisia tietoja, ei ilmoitusvelvollisuutta koskeva säännös oikeuta näiden tietojen salaimiseen, vaan ilmoitus on tehtävä.

Ilmoitusvelvollisuuden perusteet

Lastensuojeluilmoitus on tehtävä, jos ilmoitusvelvollinen henkilö tai taho on tehtävässään saanut tietää lapsesta, jonka hoito ja huolenpito tai käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ilmoitus on tehtävä myös, jos olosuhteet näyttävät vaarantavan lapsen kehitystä ja edellyttävät lastensuojelutarpeen selvittämistä.

Jos tieto on saatu ilman mitään liittymää virka- tai työtoimintaan tai muutoin ilmoitusvelvollisen tahon hoitamaan tehtävään, velvollisuutta ilmoituksen tekemiseen ei ole. Ilmoitus voidaan kuitenkin tällöin tehdä lastensuojelulain 25 §:n 2 momentin mukaisesti. Siinä on säädetty, että ilmoitusvelvollisten tahojen lisäksi muu henkilö voi tehdä lasta koskevan lastensuojeluilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä. Säännös mahdollistaa siten lastensuojeluilmoituksen tekemisen, mutta ehdotonta velvollisuutta siihen ei ole.

Säännös koskee esimerkiksi eläkelaitoksia tai Kansaneläkelaitosta, joilla muutoin ei ole ehdotonta velvollisuutta tehdä lastensuojeluilmoitusta. Säännös mahdollistaa myös sen, että yksityishenkilöt, kuten naapurit, voivat tehdä ilmoituksen.

Kynnystä on madallettu

Ilmoitusvelvollisuuden kynnystä on selkeästi madallettu. Kyse on osaltaan ilmoitusvelvollisen tahon subjektiivisesta arviosta lapsen tilanteesta, jolloin arviointi perustuu pitkälti yleiseen käsitykseen lasten kasvattuksesta ja hyvinvoinnista. Arviointiin vaikuttavat aina myös lapsen ikä ja muut olosuhteet.

Ilmoituksen perusteena ja syynä voivat olla esimerkiksi kodin olosuhteet, lapsesta huolehtivan vanhemman tai muun aikuisen päihde- ja mielenterveysongelmat, jaksamattomuus tai vaikkapa se, että vanhempi lyö laimin oman hoitonsa ja hyvinvointinsa ja tämä voi vaikuttaa myös perheessä asuvan ja kasvavan lapsen

huolenpitoon. Ilmoituksen syynä voi olla myös lapsen oma käyttäytyminen; päihteiden käyttö, muu epäsosiaalinen käyttäytyminen tai mielen-terveysongelmat.

Kysymys on aina sen varmistamisesta, että lapsi saa perustuslain 19 §:ssä säädetyn välttämättömän huolenpidon. Ilmoitusvelvollisuudella on haluttu korostaa myös varhaisen puuttumisen merkitystä. Tämän takia lastensuojeluilmoitus on aina tehtävä viipymättä.

Ilmoitusvelvollisuuden kynnyksen madaltaminen merkitsee väistämättä sitä, että lastensuojeluilmoituksia tehdään myös tilanteissa, joissa lapsella ei ole lastensuojelun tarvetta eikä ilmoitus näin johda lastensuojeluasiakkuuteen. Koska kyse on ilmoitusvelvollisen tahon subjektiivisesta arviosta, on selvää, että myös tällaisia ”turhia” lastensuojeluilmoituksia tehdään.

Miten ilmoitus voidaan tehdä?

Lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä kirjallisesti tai suullisesti. Se voidaan tehdä ilmoittajan tunnistetiedoin merkittynä tai anonymisti. Lähtökohtana on, että ilmoitusvelvollinen taho ei voi tehdä anonymia lastensuojeluilmoitusta. Sen sijaan ilmoitukseen oikeutetut, lähinnä yksityiset tahot, kuten naapurit, voivat tehdä anonymin ilmoituksen.

Sääntönä lienee pidettävä sitä, että viranomaisasemassa tai muutoin siihen verrattavassa asemassa toimivat henkilöt tai tahot eivät voi tehdä lastensuojeluilmoitusta nimettömänä.

Lastensuojeluilmoitus on tehtävä viipymättä. Lastensuojeluviranomaisilla on velvollisuus lastensuojelulain 33 §:n mukaan merkitä ilmoituksen sisältö ja sen tekijä lasta koskeviin asiakirjoihin. Yksinomaan lastensuojelun työntekijällä on velvollisuus ja oikeus ilmoituksen tutkimiseen ja sen ratkaisemiseen, onko kyseessä aiheellinen vai aiheeton ilmoitus.

Ilmoituksista pidettävä rekisteri

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on pidettävä rekisteriä lastensuojeluilmoituksista ja niiden sisällöstä. Rekisteristä tulee ilmetä vuosittain tehtyjen lastensuojeluilmoitusten määrät ja ne syyt, joiden perusteella ilmoitukset on tehty.

Rekisteriin on kerättävä kuvaukset niistä toimenpiteistä, joihin ilmoitusten perusteella on ryhdytty. Rekisterin tietosisällöstä on käytävä ilmi myös, millä tavoin lastensuojeluilmoituk-

seen on suhtauduttu, mitä selvitystyötä on tehty ja millä perusteella ilmoitukset eivät ole johtaneet asiakkuuden syntymiseen.

Kun ilmoitus johtaa lastensuojelun asiakkuuteen, siitä on tehtävä merkintä lastensuojeluasiakirjoihin. Uuden lastensuojelulain mukaan lastensuojeluilmoituksista muodostuu siten kaksi erillistä henkilörekisteriä: lastensuojeluilmoitusten rekisteri ja lastensuojelun asiakasrekisteri. Jos ilmoitus ei johda lastensuojelun asiakkuuteen, tiedot on säilytettävä pelkästään ilmoitusrekisterissä eikä lapsi tai perhe ole siten asiakkaana varsinaisessa lastensuojelun asiakasrekisterissä.

Tietosuojavaltuutettu on antanut oman kannanottonsa siitä, mitä tietoja lastensuojeluilmoitusten rekisteriin tulee tallettaa ja miten sitä tulee säilyttää (TsV 11.4.2007 Dnro 567/41/2007). Lastensuojeluilmoitusten rekisteri on luonteeltaan passiivirekisteri. Jos tietoja tarvitaan lasta tai perhettä koskevassa lastensuojelun asiakastyössä, tiedot aktivoidaan ja siirretään lasta koskevaan asiakasrekisteriin.

Ilmoitus kunnasta muuttavasta asiakkaasta

Lastensuojeluviranomaisella itsellään on ilmoitusvelvollisuus tilanteessa, jossa lastensuojeluasiakkaana oleva lapsi muuttaa toiseen kuntaan. Säännöksen tarkoituksena on turvata perheelle ja lapselle heidän mahdollisesti tarvitsemansa lastensuojelun palvelut riittävän ajoissa sekä se, että mahdollisesti kesken jääneen lastensuojelun tarpeen selvitys voidaan saattaa loppuun uudessa asuinkunnassa.

Ilmoitusvelvollisuus mahdollistaa keskenjääneiden palveluiden järjestämisen lapsen uudessa asuinkunnassa. Ilmoituksen saatuaan lapsen uusi asuinkunta voi myös arvioida, miten järjestämis- ja kustannusvastuu lain 16 §:n mukaisesti asiassa jakaantuu lähtökunnan ja uuden asuinkunnan kesken. ●

Henkilötietolaki 523/1999
Laki ortodoksisesta kirkosta 985/2006
Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992
Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000
Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999
Lastensuojelulaki 417/2007
Kirkkolaki 1054/1993

Ajantasainen lainsäädäntö verkossa:
www.finlex.fi

Tietosuojavaltuutetun kannanotto lastensuojeluilmoitusten käsittelystä sosiaalitoimistossa 567/41/2007:
www.tietosuoja.fi > Ratkaisut > Tietosuojavaltuutetun kannanottoja ja päätöksiä > Sosiaalihuolto